

Naar een vraaggerichte kenniscirculatie in NME, samen werken aan een effectieve NME-kennisinfrastructuur.

Plan van Aanpak

Programmabureau NME, juni 2009

1. Inleiding

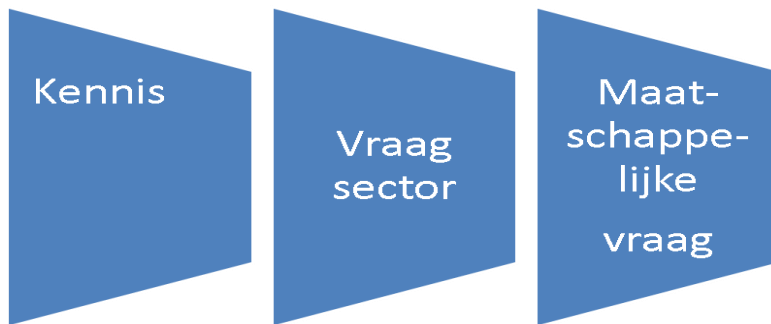
Kennisontwikkeling, kennistransfer, onderzoek, professionalisering ... in de relatie 'kennis' en natuur- en milieueducatie gebeurt veel. Van basisvoorziening tot leerlijn, van database tot professionalisering: veel organisaties en partijen houden zich bezig met de NME-kennisinfrastructuur. Uiteraard is daarbij het doel om de kwaliteit van mensen (professionals en vrijwilligers), activiteiten en producten omhoog te brengen. Om het brede scala aan activiteiten op dit terrein in beeld te krijgen, heeft het programmabureau NME op 23 maart 2009 in Hoekelum een bijeenkomst georganiseerd. Aanwezig waren vertegenwoordigers van de belangrijkste organisaties die actief zijn op dit terrein, dan wel een belang hebben bij een goede kennisinfrastructuur en kenniscirculatie.

Eén van de uitkomsten van de bijeenkomst was de toezegging van het programmabureau om een plan van aanpak op te stellen waarin de diverse kennis-activiteiten een plaats krijgen en geprioriteerd worden. Specifiek zijn daarbij genoemd (de zogenaamde 'gele eieren'): Professionalisering, Kwaliteit, Basisvoorziening NME, Kenniscirculatie & ICT, Kennis & Onderzoeksagenda, Evaluatie & Monitoring. Dit document bevat het plan van aanpak.

2. Maatschappelijke vraag

Duurzame ontwikkeling heeft de wind mee. Politiek en maatschappelijk ligt de focus op innovatie en duurzaamheid. Dat geeft een stimulans aan initiatieven en programma's die bijdragen aan duurzame ontwikkeling. Natuur- en Milieueducatie (NME) legt hiervoor de (ecologische) basis: het draagt bij aan kennis en handelingsperspectief op het gebied van natuur en milieu.

De maatschappelijke vraag, de behoefte van bestuurlijke partijen en eindgebruikers, speelt op dit moment echter nog een ondergeschikte rol bij de ontwikkeling van kennis en producten. Het aanbod van de sector, dat onder meer dankzij de beschikbare kennis tot stand is gekomen, wordt overwegend via een *push*-beweging naar de 'markt' gebracht. De dynamiek van kenniscirculatie wordt aldus gekenmerkt door een beweging van kennis naar maatschappij, zoals weergegeven in onderstaand schema (van links naar rechts).

Het programmabureau NME streeft ernaar de dynamiek in bovenstaand schema in de komende jaren om te draaien. De maatschappelijke vraag moet een zwaardere rol gaan spelen bij de kennisvraag van de sector (van rechts naar links). De kennisvraag van de sector bepaalt vervolgens weer de richting en invulling van kennisontwikkeling en –circulatie.

3. Nieuw krachtenveld

Ten opzichte van een paar jaar geleden opereert NME in een nieuw krachtenveld. De nota 'Kiezen, Leren en Meedoen', van de ministeries VROM, LNV en OCW, is een uiting van de aandacht voor het vakgebied. Een gemeentelijk netwerk als GDO is een teken van de toegenomen bestuurlijke aandacht voor NME. De onlangs opgerichte Regiegroep voor NME (én LvDO), bestaande uit vertegenwoordigers van rijk, provincie, gemeente en waterschappen, heeft drie landelijke thema's vastgesteld die de komende jaren de inhoud van NME in Nederland bepalen:

- Groen
- Energie
- Water

Belangrijkste beweging die het landelijke beleid op gang wil brengen is: **vernieuwing**. Om effectief te zijn en op 'eigen kracht' te kunnen voortbestaan, is het belangrijk dat behoefte en aanbod elkaar makkelijker vinden. Hiertoe zijn vijf speerpunten van beleid aangegeven:

1. Bestuurlijke samenwerking
2. Gezamenlijke agenda
3. Jeugd en jongeren centraal
4. Denken én doen
5. Vraaggericht werken.

In de uitvoering van de nota staat het zogenaamde 'arrangementenmodel' centraal. Het model wil vooral de maatschappelijke inbedding van NME stimuleren. Het programmabureau wil de positie van NME verstevigen door te stimuleren dat NME vorm krijgt in coalities van bestuurlijke, aanbiedende en vragende partijen die, waar mogelijk, meeliften op maatschappelijke ontwikkelingen, trends en lokale kansen.

Dit nieuwe krachtenveld zal steeds meer onderdeel worden van kenniscirculatie in de NME-sector. De inhoudelijke expertise en de leerpunten uit de arrangementen krijgen daarin een prominente plaats. Op die manier raken lokale arrangementen verbonden met verbetering van de NME infrastructuur.

4. Plan van aanpak

Afbakening en definiëring

We gebruiken het woord Kenniscirculatie liever dan Kennismanagement of Kennisinstructuur om juist het dynamische karakter ervan te benadrukken. Ook omdat het laat zien dat kennis pas echt betekenis krijgt als het stroomt en als er iets mee gedaan wordt. Kenniscirculatie binnen NME is in de optiek van het programmabureau ondersteunend aan het waarmaken van de maatschappelijke relevantie van NME. Uiteindelijk zullen de resultaten uit de onderdelen van Kenniscirculatie de opmaat vormen voor een (nader te definiëren) expertisecentrum NME¹.

Binnen Kenniscirculatie onderscheidt dit plan van aanpak twee deelonderwerpen:

1. Kennis

Relevante kennis heeft betrekking op de inhoud en kwaliteit van NME in alle dimensies en verschijningsvormen (onderzoeken en inzichten², leermaterialen, methodieken, didactieken, etc.) van uiteenlopende aanbieders en voor uiteenlopende doelgroepen en gebruikers. Hieronder rekenen we ook de volgende in 'Hoekelum' genoemde onderdelen:

- Kenniscirculatie & ICT
- Kennis & onderzoeksagenda
- Evaluatie en monitoring
- Basisvoorziening: Media kennisverspreiding

2. Professionalisering

Kwaliteit en professionalisering in relatie tot NME worden gedefinieerd als 'effectief bijdragend aan de werking van NME in Nederland'. Binnen dit deelonderwerp staat de kwaliteit van mensen en hun organisaties centraal. Daarbij hebben we zowel de NME-sector als nieuwe partijen en organisaties voor ogen. Dit blok omvat onder meer de volgende 'Hoekelum' - onderdelen:

- Professionalisering
- Kwaliteit
- Basisvoorziening: Trenddag en Wisselwerkdag

Uiteraard hebben deze deelonderwerpen alles met elkaar te maken en zal in de uitvoering van activiteiten goede afgestemming moeten plaatsvinden. Bovendien betreft het voor een groot deel ook lopende activiteiten die nu reeds direct gefinancierd worden door het rijk (mn. LNV en VROM). De komende jaren zal hiervoor ook financiering vanuit de NME nota (gecoördineerd door programmabureau NME) ingezet worden. Goede afstemming tussen de financieringsstromen is noodzakelijk.

In werkgroepen aan de slag

Een belangrijke rol van het programmabureau NME is het verbinden van de diverse activiteiten en de relatie te leggen met de maatschappelijke vraag en de praktijk van het werkveld.

¹ Zie Bijlage 6 van de nota 'Kiezen, leren en meedoen'.

² Zie o.a. Behoeftenonderzoek project Kennistransfer, VEN, 2008

Dit willen we vorm geven door het instellen van werkgroepen. Zowel voor 'Kennis' (meerdere werkgroepen) als voor 'Professionalisering' (incl. kwaliteit). **De opdracht aan de werkgroepen is om te komen tot een samenhangend kennis- en ondersteuningssysteem gericht op het verbeteren van NME in Nederland als antwoord op de maatschappelijke behoefte.** Kaders daarbij zijn de nota NME en het NME-uitvoeringskader, waarin het arrangementenmodel een prominente plaats heeft. De werkgroep kan in haar bijeenkomsten experts uitnodigen ter ondersteuning van de visievorming en voortdurende actualisering daarvan. Vanuit de visie adviseert de werkgroep het programmabureau bepaalde activiteiten te ontplooiën en opdrachten uit te zetten. Ook de opdrachtformulering en beoordeling van tussenrapportages en eindresultaten horen tot de taken van de werkgroep.

Bij de samenstelling van de werkgroep houden we het volgende voor ogen:

- Vernieuwing is een sleutelbegrip;
- Vraaggericht werken is een belangrijk criterium: organisaties die opdrachten kunnen verstrekken aan de sector maken deel uit van de werkgroep: bestuurlijke partijen: rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en enkele grote vertegenwoordigers van eindgebruikers: netwerken in het onderwijs, platforms als 'groen en de stad'.
- Maatschappelijke actoren (eindgebruikers) die geen deel uitmaken van de werkgroep worden regelmatig door de werkgroep geconsulteerd.
- Organisaties die werken aan een opdracht binnen de genoemde thema's kunnen (tijdelijk) meedoen in de werkgroep; organisaties die de komende periode een opdracht verwerven, krijgen in die opdracht het verzoek mee om op uitnodiging deel te nemen aan de werkgroep, teneinde de werkzaamheden zorgvuldig in te passen in het geheel van de doelstellingen.
- Voorwaarde voor deelname is dat men afziet van acquisitie voor de eigen organisatie op het terrein van kenniscirculatie. Organisaties die potentieel opdrachtnemer zijn, kunnen geen deel uitmaken van de werkgroep. Zij zullen in breder verband periodiek worden geïnformeerd en hebben dan de functie van klankbordgroep (vergelijkbaar met de 'Hoekelum'-groep)

NB: omdat we op een rijdende trein springen zal deze indeling niet ineens geheel 'sluitend' zijn. Uitzonderingen zijn mogelijk, mits er goede afspraken mbt concurrentie en opdrachtverstrekking worden gemaakt.

Elke werkgroep wordt (vooralsnog) getrokken door iemand van het programmabureau. Hierachter een uitwerking, ter bespreking en bijstelling in de werkgroepen zelf:

Afspraken en planning

De werkgroepen worden in september (2009) ingesteld voor de duur van de programmaperiode (2009 – 2011). Het Programmabureau zorgt voor afstemming en verbinding tussen de werkgroepen. In juli wordt een bijeenkomst georganiseerd met de deelnemers aan de Hoekelum-bijeenkomst teneinde op dit plan te reflecteren.

5. Werkgroepen

Blok 1. Kennis

Verantwoordelijk vanuit het programmabureau: Ellen Leussink

Dit blok omvat drie werkgroepen: 'Kennisonwikkeling', 'Kennistransfer' en 'Systeembouw', die veel onderling uitwisselen. Op dit terrein lopen reeds bestaande projecten/trajecten. De werkgroepen hebben hun eigen voorzitter en hun eigen uitvoeringstraject.

Wergroep Kennisonwikkeling

Voorzitter: nog niet bekend

Deelnemers: Partijen uit de NME- sector (om hun visie en vraag te articuleren, niet om zelf (als opdracht) de kennis te ontwikkelen; onderwijskoepels, netwerken onderwijs,

Doelstelling: Visie en activiteiten ontwikkelen gericht op het genereren van kennis om de werking van NME in Nederland te versterken, evenals de professionaliteit van de aanbieders.

Op te pakken activiteiten op korte termijn:

1. Visie op kennisbehoefte
2. Begeleiding eventueel nader onderzoek naar kennisbehoefte
3. Advies en begeleiding Monitoring en Evaluatie programma NME
4. Basisvoorziening NME (IVN Nederland): update en samenhang in de diverse basisactiviteiten, zoals adressengids, infowijzers, vaktijdschrift Podium, Podium Online, Podium Actueel
5. Uitvoering geven aan wensen uit Hoekelumbijeenkomst:
 - Databases maken: wie-is-wie, wie-kan-wat, ervaringen delen
 - Kennis over (nieuwe) doelgroepen NME
 - 'Gluren bij de burens' (leren van anderen): cultuur, techniek, ondernemen, internationaal
 - Inventariseren van behoefte: sector (individu + organisatie), bestuur, vrijwilligers, docenten
6. Bijdragen aan onderzoeksagenda WUR, leerstoelen, LNV, BO, OP, KC

Wergroep Kennistransfer:

Voorzitter: Bregje van den Brand (SME Advies)

Deelnemers: Op dit terrein loopt reeds de LNV-opdracht 'Kennistransfer'. Het ligt voor de hand de coalitie van partijen die aan deze opdracht werken uit te nodigen in de werkgroep. Zoals is opgemerkt onder 'samenstelling' werkgroep: 'Organisaties die werken aan een opdracht binnen de genoemde thema's kunnen (tijdelijk) meedoen in de werkgroep'. Mogelijke aanvulling van de werkgroep met bestuurlijke partijen en uitgevers educatieve materialen.

Doelstelling: Binnen dit onderwerp sluiten we aan bij de opdracht 'Kennistransfer'. Het doel van de activiteiten is: 'vormgevers van NME te laten beschikken over relevante kennis, zodat zij in staat zijn om zelf activiteiten te ondernemen en projecten uit te voeren'.

Op te pakken activiteiten op korte termijn:

7. Visie op 'eindplaatje' kennisonwikkeling en kenniscirculatie
8. Afstemmen lopende en reeds geplande activiteiten met het plan van aanpak Kenniscirculatie NME van het programmabureau NME en de doelstellingen uit de nota 'Kiezen, Leren en Meedoen':

- De resultaten uit de vooronderzoeken relateren aan de doelstellingen en inzichten van het programmabureau NME, met name met betrekking tot 'vernieuwing' en de speerpunten;
 - Geplande kennisuitwisselingsbijeenkomsten (najaar 2009 en voorjaar 2010): thema bepalen in afstemming met het programmabureau NME;
 - Traject rond leerlijnen NME; relatie met NIBI-project, NME-wiki en NME-canon;
 - Traject rond een NME-portal als eindproduct, in afstemming met subwerkgroep 'systeembouw'
9. Uitbreiding en/of verdieping van de Kennistransfer-opdracht (vaststellen in Stuurgroepoverleg juli '09).
 10. Beschrijving leergebied NME
 11. NIBI-project: (vernieuwde) leerlijn Biologie 4-18 jaar uitwerken naar voorbeelden en modellessen
 12. Advies m.b.t. kennis- en onderzoeksagenda
 13. Ontwikkeling en inzet gedragsmonitor

Werkgroep Systeembouw

Voorzitter: Jan van Driel (Ontwikkelcentrum)

Deelnemers: Ontwikkelcentrum, Kennisnet, SILO,

Doelstelling: Deze werkgroep richt zich op het ondersteunen van kenniscirculatie middels ICT. Hieronder verstaan we de faciliteiten (en bijbehorende afspraken om die faciliteiten te benutten en onderhouden) om kennis effectief te laten circuleren (logisch, laagdrempelig en vindbaar). Technische ICT is belangrijk, maar ook het beheer van de digitale verzamelingen (repositories) van kennis. De activiteiten van deze werkgroep vormen de opmaat tot het (digitale) expertisecentrum NME.

Op te pakken activiteiten op korte termijn:

1. Visie op 'eindplaatje' kenniscirculatie en ondersteuning ICT
2. Metadatering
3. Aanbrengen samenhang in websites
4. Repositories aanwijzen (waaronder 'veiligstellen erfenis')
5. Criteria ontwikkelen t.b.v. kwaliteit en actualiteit NME-producten (in samenwerking met werkgroep kwaliteit/professionalisering -> aanzet tot keurmerk)
 - op productniveau: kwaliteitsmeter IVN
 - op organisatieniveau: K+V model
 - op processen/diensten: I&K, ISO-norm
6. Pilot Voortgezet Onderwijs: materialen als open content plaatsen binnen de activiteiten van het Innovatieplatform VO-Raad (IP-VO)
7. Ondersteunen en stimuleren interactie
 - Pilot NME-sector: vraag-aanbod site (nader te definiëren)
 - Betrekken gebruikerswaardering

Blok 2. Professionalisering

Trekker vanuit het programmabureau (vooralsnog): Bowine Wijffels (tevens voorzitter)

Deelnemers: Rijk, IPO, VNG/GDO, UvW, UU, WUR, netwerken onderwijs,

Doelstelling: De werkgroep Professionalisering richt zich op de voortdurende verbetering van de kwaliteit (professionals en vrijwilligers) in het NME-veld en hun organisaties. Daaronder verstaan we: het opleiden en empoweren van NME-professionals en -vrijwilligers met kennis en vaardigheden op het gebied van inhoud, methodieken/didactieken en strategieën om een sterke NME-sector te realiseren. Daarnaast gaat het om activiteiten voor scholen, instellingen en bestuur, zoals docenten, schoolbesturen, beleidsmedewerkers en voorlichters van gemeenten, etc.

Op te pakken activiteiten op korte termijn:

1. Visie op 'eindplaatje' professionalisering en kwaliteit
2. Begeleiden landelijke inventarisatie 'witte vlekken' , zowel met betrekking tot kwantiteit als kwaliteit (Staalkaart)
3. Opstellen kwaliteitscriteria voor producten, organisaties en processen ter onderbouwing van een keurmerk -> input voor werkgroep 'systeembouw'
4. Uitvoeren Benchmark NME-centra aan de hand van criteria K+V model
5. Aanvullen overzicht basiscompetenties voor NME-ers en plan van aanpak voor realisering. Het gaat om kennis, methodieken en positionering van NME, met als voorbeeld: water, energie en groen.
6. Input en realisatie U-process sector: vernieuwing van de inhoud van NME.
7. Input en realisatie cursus NME voor bestuurders.
8. Input en realisatie scholing en nascholing docenten en managers: inzet netwerk Duurzame Pabo
9. Input en realisatie regionale workshops rond vraaggericht (of dialooggestuurd) werken, arrangementsdenken, maatschappelijke vernieuwing en verankering van NME.
10. Realiseren waar nodig: coaching/begeleiding van NME medewerkers (instellen coachingspool)
11. Overzicht en screening opleidingen NME-professionals: verbetertraject in gang zetten:
 - initiële opleidingen (onderscheiden naar niveau MBO, HBO/WO)
 - post-initiële opleidingen, zoals PHLO-cursus
12. Naar een vraaggerichte professionalisering (behoeftenpeiling en dialoog)
13. Verwerken resultaten/adviezen uit de 5 deelonderzoeken van de VEN
14. Basisvoorziening NME: Trenddag en Wisselwerkdag

Klankbordgroep

Bij de samenstelling van de werkgroepen is vooral gekeken naar partijen die de maatschappelijke vraag vertegenwoordigen. De praktijk van het werkveld vormt een belangrijk kader bij het vormgeven van de activiteiten. Daarin ligt namelijk de concretisering in relatie tot de arrangementen. Het voorstel is dan ook om NME-professionals bijeen te brengen als een klankbordgroep rond kenniscirculatie. De samenstelling van de klankbordgroep is breed. Deelnemers zijn NME-professionals die landelijk opereren of landelijk overzicht hebben. Qua basis komt deze groep overeen met de 'Hoekelum'-groep; uitbreiding met andere mensen/organisaties is mogelijk. De klankbordgroep komt tweemaal per jaar bij elkaar waarbij de voorzitters van de werkgroepen verslag doen.